

Ioan Slavici între spiritul etic și acuzația de colaboraționism 1918-1925

Petre DIN

Motto

„Iubirea de țară mă îndeamnă și-mi poruncește să laud neamul în care m-am născut și să pun în lumină pe locuitorii acestui pământ de unde mă trag.

Pe de altă parte, iubirea de adevăr se opune și mă împiedică a lăuda lucruri pe care dreapta judecată mă îndeamnă să le critic. Cred că este mai bine pentru țară să fie puse deschis sub ochii locuitorilor ei mulțimea de păcate pe care le au, decât să se lase înșelați prin lingușiri amăgitoare și prin dezvinovățiri iscusite și astfel să fie încredințați că tot ce fac ei fac bine, în vreme ce toată lumea care are moravuri mai alese critică asemenea purtări”.

(Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, 1716)

Obiectul acestui studiu este reliefaarea atitudinii etice a prozatorului transilvănean Ioan Slavici în perioada 1918-1925. În scopul prezentării cât mai pertinente a acestui subiect am considerat că se impune o expunere sumară a biografiei lui Slavici.

Născut la 18 ianuarie 1848 la Șiria, județul Arad, Ioan Slavici se impune ca o personalitate reprezentativă a culturii române la confluența dintre secolele XIX și XX. Situat alături de Eminescu, Creangă și Caragiale, scriitori cu stil fascinant, Ioan Slavici prin limbajul său sobru, meticolos, pătrunde sistematic în universul satului românesc transilvănean, fiind primul scriitor pe care Transilvania îl dăruia românilor la sfârșitul secolului al XIX-lea. Între anii 1854-1858 Slavici frecventează școala „greco-ortodoxă” din satul natal, avându-l dascăl pe Avram Voștinar¹.

Studiile secundare le efectuează la Liceul din Arad și Liceul Piarist din Timișoara. În 1869 îl întâlnim pe Ioan Slavici în capitala Austriei ca soldat cu termen redus, context în care se înscrie la Facultatea de Drept din Viena².

Epoca vieneză are o însemnătate excepțională pentru destinul său de prozator. În capitala Austriei îl cunoaște pe Eminescu, student și el, și destinul va armoniza coexistența unui temperament clasic și echilibrat, transilvăneanul Ioan Slavici și un temperament romantic, dotat cu extraordinara capacitate de înțelegere a universalului, Mihai Eminescu.

În 1884 înființează la Sibiu ziarul *Tribuna*, cotidian, care va susține programul politic al Partidului Național Român, stabilit la Conferința Națională din 1881. O idee esențială a tribuniștilor a fost apropierea de Austria și rolul românilor transilvăneni ca element de ordine și cultură la frontierele orientale ale monarhiei. Autor al unor articole în care susține drepturile românilor transilvăneni, Ioan Slavici, directorul *Tribunei*, este confruntat cu un prim proces în 1884, dar Curtea cu Jurați din Sibiu l-a achitat. În 1888, pe fundalul unui alt articol ce critica comportamentul abuziv al autorităților maghiare, este condamnat de Curtea de jurați din Cluj la un an închisoare și 100 de florini amendă. Prestigiul politic și cultural al lui Slavici i-a asigurat un regim de detenție indulgent la Vaț. Directorul penitenciarului, Kovacs, îi permitea să lucreze la documentele Hurmuzachi, îi permitea vizite ale prietenilor și familiei. Născându-i soția, Eleonora Tănăsescu, i s-a aprobat să locuiască în familie timp de două săptămâni³.

1 Pompiliu Marcea, *Ioan Slavici*, Timișoara, 1978, p. 23.

2 George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*, ed. a II-a, București, 1983, p. 506.

3 Pompiliu Marcea, *op. cit.*, 96.